

ACCOUNTICA Miesięcznik

Nr 23/Styczeń 2011/www.gierusz.com.pl

Spis treści:

- 1. Leasing operacyjny i finansowy- nowe podejście** - prof. dr hab. Jerzy Gierusz,
mgr Katarzyna Gierusz

Artykuł prezentuje główną ideę nowego podejścia rachunkowości do leasingu. Projekt równego traktowania leasingu finansowego i operacyjnego został przygotowany wspólnie przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) oraz Amerykańską Radę Standardów Rachunkowości Finansowej (FASB). Przedstawiane stanowisko jest jeszcze na etapie projektu.

Leasing operacyjny i finansowy- nowe podejście

1. Wprowadzenia

Artykuł prezentuje główną ideę nowego podejścia rachunkowości do leasingu. Projekt równego traktowania leasingu finansowego i operacyjnego został przygotowany wspólnie przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) oraz Amerykańską Radę Standardów Rachunkowości Finansowej (FASB). Przedstawiane stanowisko jest jeszcze na etapie projektu. Dotychczas opublikowano dwa dokumenty: w marcu 2009 r. Wstępne założenia do standardu (Leases-Preliminary Views) oraz w sierpniu 2010 r. Projekt standardu (Exposure Draft). Przyjęty harmonogram prac zakłada: w drugiej połowie 2011 r. opublikowanie ostatecznej wersji standardu, do końca 2013 r.- wdrażanie standardu (okres przejściowy), styczeń 2014 r.- obowiązywanie standardu.

2. Krytyka istniejących rozwiązań

Zgodnie z obecnie obowiązującym Międzynarodowym Standardem Rachunkowości Nr 17 (MSR 17), leasing to umowa, na mocy której w zamian za

opłatę lub serię opłat, leasingodawca przekazuje leasingobiorcy prawo do użytkowania składnika aktywów przez uzgodniony okres¹. Rozróżnia się dwa typy leasingu:

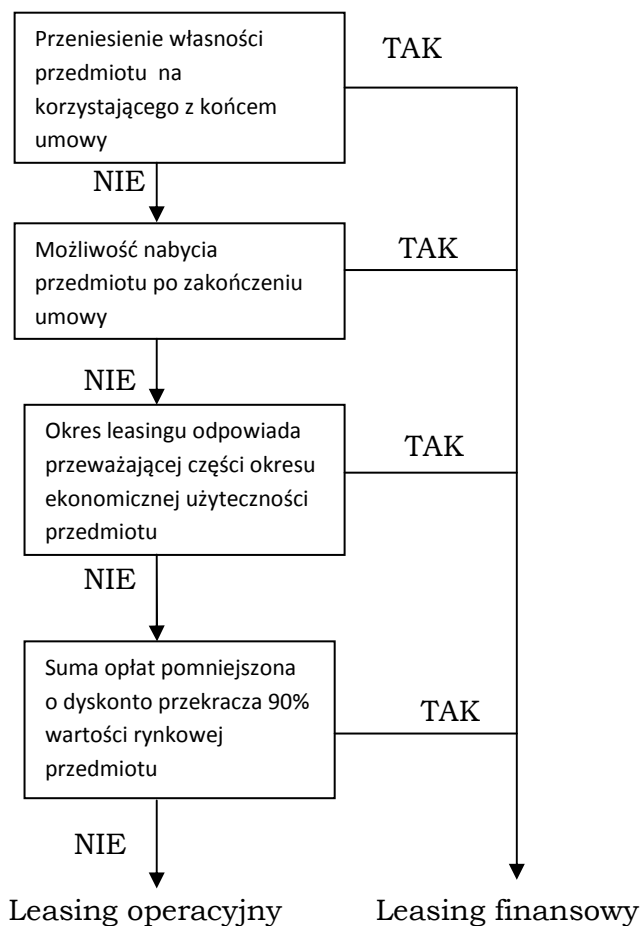
- finansowy- na mocy którego następuje przeniesienie zasadniczo całego ryzyka i pożytków wynikających z tytułu posiadania aktywów na leasingobiorcę. Ostateczne przejęcie tytułu prawnego może, lecz nie musi nastąpić;
- operacyjny-gdzie ryzyko pozostaje przy leasingodawcy.

Różnice pomiędzy leasingiem finansowym i operacyjnym prezentuje schemat 1.

¹ Por. Międzynarodowe Standardy 2007 s. 637

Schemat 1. Klasyfikacja leasingu.

Źródło: B. Elliott, J. Elliot, 2008, s. 439

Aktualnie, odzwierciedlenie umowy leasingu w księgach rachunkowych uzależnione jest od jego rodzaju. Co do zasady, przedmiot umowy leasingu finansowego ujmowany jest w księgach leasingobiorcy, a obowiązek przyszłych płatności z tego tytułu jako zobowiązanie. Natomiast okresowe płatności związane z leasingiem operacyjnym traktowane są przez leasingobiorcę jako koszty okresu.

To różnicowanie jest przyczyną następujących problemów²:

- odpowiednie skonstruowanie umowy może powodować, że wiele środków trwałych i zobowiązań nie będzie ujawnianych w sprawozdaniu finansowym leasingobiorcy;

² Snapshot: Leases- Preliminary Views, s. 2

- umowy zbliżone pod względem ekonomicznym są odmiennie traktowane z punktu widzenia rachunkowości.

Powyższe przeszkody mogą powodować zmniejszenie transparentności i porównywalności sprawozdań finansowych.

Chcąc zapewnić prawdziwy i rzetelny obraz podmiotu, Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości oraz Rada Standardów Rachunkowości Finansowej zaproponowały nowe podejście oparte na założeniu, że wszystkie umowy leasingu niosą za sobą prawa i obowiązki, które spełniają definicję aktywów i zobowiązań. W celu zobrazowania tego zagadnienia Rady przedstawiają następujący przykład³:

Umowa leasingu maszyny została zawarta na czas określony- 5 lat. Okres ekonomicznej użyteczności obiektu wynosi 10 lat. Umowa leasingu jest nieodwołalna, a strony nie mają prawa do jej przedłużenia. Leasingobiorca nie ma prawa nabycia przedmiotu umowy ani gwarancji jego wartości końcowej. Opłaty leasingowe ponoszone są w stałych odstępach czasu zgodnie z

harmonogramem, od momentu dostawy maszyny.

Chociaż jest to bez wątpienia przykład leasingu operacyjnego (wg obowiązującej nomenklatury) istnieje pewność, że w ramach powyższej umowy powstają prawa i obowiązki u obu stron kontraktu, a zwłaszcza u leasingobiorcy, co przedstawia tabela 1.

³ Leases- Preliminary Views 2009; s. 24-32

Tabela 1. Prawa i obowiązki leasingobiorcy zidentyfikowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości.

Prawa leasingobiorcy	Zobowiązania leasingobiorcy
<ul style="list-style-type: none"> • prawo do używania maszyny przez okres trwania umowy 	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązek płacenia rat
	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązek zwrotu maszyny na koniec okresu umowy

Źródło: Leases- Preliminary Views 2009; s. 24-32

Zasadniczy zarzut jaki można zatem postawić obecnie obowiązującym regulacjom sprowadza się do stwierdzenia, iż w leasingu operacyjnym- biorca wykorzystując niekiedy wiele składników aktywów nie ujawnia ich w bilansie, podobnie jak towarzyszących im zobowiązań. Wskazuje to na wspomaganie się pozabilansowymi źródłami finansowania.

3. Istota proponowanych zmian⁴

Kluczowym dla nowego ujęcia leasing w rachunkowości jest odejście od modelu bazującego na koncepcji ryzyk i korzyści na rzecz prawa do użytkowania składnika aktywów. W praktyce oznacza to, że zaprzestaje się podziału na leasing operacyjny i finansowy oraz co szczególnie

⁴ Por. Leases Exposure Draft.

ważne- każda umowa leasingu znajdzie swoje odzwierciedlenia w bilansie, tak u biorcy jak i dawcy. Zobowiązania leasingowe u biorców oraz należności leasingowe u dawców, będą na każdy dzień bilansowy podlegały ponownej wycenie, jeżeli pojawią się nowe fakty lub okoliczności wskazujące na konieczność zmiany szacunków⁵.

4. Ujęcie w księgach leasingobiorcy

Niezależnie od cech szczególnych umowy leasingu, biorca każdorazowo będzie rozpoznawał w swoich księgach- w aktywach: prawo do użytkowania składnika aktywów, w pasywach: zobowiązanie z tytułu leasingu. Przy początkowym ujęciu, obie kategorie należy wyceniać według bieżącej wartości

⁵ Por. M. Matusewicz 2010, s.5

płatności leasingowych, tj. sumy opłat leasingowych za cały okres umowy, zdyskontowanej za pomocą krańcowej stopy procentowej. Wymaga to ustalenia:

- 1) okresu leasingu, który powinien być równy najdłuższemu, możliwemu czasowi trwania umowy, z uwzględnieniem: istniejących opcji wydłużenia albo skrócenia kontraktu, własnych intencji leasingobiorcy, dotychczasowej praktyki realizacji podobnych umów,
- 2) płatności leasingowych, przy wzięciu pod uwagę: warunkowych opłat leasingowych (np. zależnych od oczekiwanego przychodu osiąganego z użytkowania przedmiotu leasingu), gwarantowanej wartości końcowej, kar za przedterminowe zakończenie umowy,
- 3) krańcowej stopy procentowej leasingobiorcy na dzień rozpoczęcia leasingu, która posłuży do zdyskontowania oczekiwanych płatności leasingowych. Przypomnijmy, że zgodnie z § 4 MSR

17 „krańcowa stopa procentowa leasingobiorcy jest to stopa procentowa, jaką leasingobiorca musiałby zapłacić na podstawie podobnej umowy leasingowej lub jeżeli nie można jej ustalić- stopa procentowa na dzień rozpoczęcia leasingu, przy jakiej leasingobiorca musiałby pożyczyć środki niezbędne do zakupu danego składnika aktywów, na podobny okres i przy podobnych zabezpieczeniach”⁶.

W ciągu roku leasingobiorca amortyzuje prawo do użytkowania składnika aktywów. Na dzień bilansowy zobowiązania leasingowe i odpowiadające im aktywa wyceniane są według zamortyzowanego kosztu (skorygowanej ceny nabycia). Według § 9 MSR 39 oraz art. 28 ust 8a ustawy o rachunkowości jest to „cena nabycia (wartość), w jakiej składnik aktywów finansowych lub zobowiązań finansowych został po raz pierwszy wprowadzony do ksiąg rachunkowych, pomniejszona o spłaty wartości nominalnej, odpowiednio skorygowana o skumulowaną kwotę

⁶ Międzynarodowe Standardy 2007, s. 634

zdyskontowanej różnicy między wartością początkową składnika i jego wartością w terminie wymagalności, wyliczoną za pomocą efektywnej stopy procentowej, a także pomniejszona o odpisy aktualizujące wartość⁷.

Ponadto, na dzień bilansowy należy każdorazowo dokonać ponownej wyceny i ewentualnej korekty zobowiązania leasingowego. Podobnie jak przy wycenie początkowej, brane są tu pod uwagę następujące czynniki: okres trwania umowy leasingu (np. podjęcie decyzji o skróceniu lub wydłużeniu umowy w stosunku do pierwotnych zamierzeń), zmiany szacunków oczekiwanych płatności (np. skutek weryfikacji opłat warunkowych).

Korekty wartości zobowiązania leasingowego odnoszone są:

- 1) na rachunek zysków i strat, jeżeli wynikają ze zdarzeń bieżącego lub poprzednich okresów, zaistniałych wskutek zmiany oczekiwanych płatności,
- 2) jako wzrost lub zmniejszenie wartości prawa do użytkowania

składnika aktywów, jeżeli ich źródłem była zmiana okresu leasingu lub jeżeli dotyczą okresów przyszłych, a korekta wynika z urealnienia płatności leasingowych.

Ponadto, prawo do użytkowania składnika aktywów podlega na dzień bilansowy ocenie pod kątem utraty wartości.

5. Ujęcie w księgach leasingodawcy

Leasingodawcy będą mogli stosować dwa alternatywne podejścia, oparte na:

- 1) zobowiązaniu do wykonania świadczenia,
- 2) wyłączeniu.

Pierwszy wariant znajdzie zastosowanie w sytuacji, gdy w trakcie realizacji umowy lub po jej zakończeniu, to po stronie leasingodawcy pozostaną nadal znaczące ryzyka i (lub) korzyści związane z przedmiotem leasingu. Jeżeli ryzyka i (lub) korzyści, o których mowa przejmie leasingobiorca, wykorzystać należy wariant drugi.

Wspólnym dla obu podejść jest metodologia wyceny początkowej należności z tytułu leasingu, bazująca na bieżącej wartości płatności leasingowych.

⁷ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz 1223 z póź. zm), Międzynarodowe Standardy 2007, s. 1227.

Obowiązują tu identyczne zasady jak przy pomiarze zobowiązania leasingowego u biorcy. Elementem zasadniczo różnym dla obu analizowanych podejść jest ujęcie w bilansie obiektu przekazanego w leasing. Przy zastosowaniu wariantu pierwszego środek trwały nadal ujawniany jest w

bilansie dawcy, podlegając amortyzacji. Przy podejściu drugim, zostaje on z bilansu dawcy wyłączony. Zasadnicze różnice i podobieństwa obu analizowanych wariantów prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Podobieństwa i różnice w podejściach opartych na zobowiązaniu do wykonania świadczenia i wyłączeniu, przy ujęciu leasingu w księgach dawcy.

Płaszczyzna porównań	Podejście oparte na zobowiązaniu do wykonania świadczenia	Podejście oparte na wyłączeniu
1. Wycena należności leasingowych na dzień bilansowy wg zamortyzowanego kosztu	tak	tak
2. Rozpoznanie przychodów odsetkowych przez okres trwania leasingu	tak	tak
3. Dokonywanie ponownej oceny okresu leasing i kwot należności leasingowej na moment bilansowy	tak	tak
4. Analiza należności leasingowej pod kątem utraty wartości	tak	tak
5. Ujęcie obiektu przekazanego w leasing w bilansie	tak	nie
6. Amortyzacja obiektu przekazanego w leasing	tak	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Matuszewicz 2010, s. 22

6. Możliwe uproszczenia

Analizowany projekt standardu dopuszcza stosowanie daleko idących uproszczeń, jeżeli przewidywany okres leasingu jest krótszy niż 12 miesięcy. Wówczas:

- 1) leasingobiorca rozpoznaje jedynie krótkoterminowe zobowiązania z tytułu leasingu bez potrzeby ich dyskontowania,
- 2) leasingodawca ujmuje płatności leasingowe w rachunku zysków i strat.

Jest to rozwiązanie zbieżne z obowiązującym obecnie, w odniesieniu do leasingu operacyjnego.

7. Ocena proponowanych rozwiązań

Jeżeli omawiane regulacje wejdą w życie spowodują szereg poważnych konsekwencji głównie w księgach leasingobiorców, w zakresie umów klasyfikowanych obecnie jako leasing operacyjny. Ujawnione bowiem zostaną zobowiązania leasingowe oraz nowa kategoria aktywów- prawo do użytkowania leasingowanego obiektu. Pogorszy to bez wątpienia wskaźniki zadłużenia oraz rentowności aktywów. W rachunku zysków i strat koszty dzierżawy (usług obcych) zastąpione zostaną amortyzacją i kosztami odsetkowymi. Ponadto,

przepływy pieniężne klasyfikowane dotąd jako operacyjne, będą ujmowane jako finansowe.

W związku z powyższym, leasingobiorcy mogą dążyć do skrócenia umów leasingowych, co pozwoli im skorzystać z opisanych uproszczeń, a tym samym umożliwi wyeliminowanie aktywów i zobowiązań leasingowych ze sprawozdania.

O ile rozwiązania adresowane do leasingobiorców, z punktu widzenia użytkowników sprawozdań finansowych należy uznać za korzystne- sprzyjają one bowiem realizacji koncepcji jasnego i rzetelnego obrazu- to propozycje przeznaczone dla leasingodawców budzą już poważne wątpliwości. Dotyczy to zwłaszcza podejścia opartego na zobowiązaniu do wykonania świadczenia. Wariant ten zakłada bowiem dwukrotne wykazywanie w sprawozdaniu finansowym tego samego obiektu, raz w księgach biorcy drugi raz u dawcy. Dotychczas, rozwiązanie takie było dopuszczone jedynie na zasadzie wyjątku w odniesieniu do nieruchomości inwestycyjnych przekazywanych w leasing

operacyjny⁸. Jego upowszechnienie może spowodować na rynku wrażenie podwojenia zasobów gospodarczych np. samolotów, statków, gruntów, gdy tymczasem będzie to efektem jedynie zabiegów księgowych, a nie realnych procesów ekonomicznych.

Inny zarzut dotyczący generalnie całej przedłożonej koncepcji wynika z oparcia wyceny tak początkowej jak i bilansowej, zarówno u dawcy jak i biorcy, na szacunkach dokonywanych przy subiektywnie przyjętych założeniach. Rodzi to niebezpieczeństwo manipulacji, dopasowywania wyników do bieżących potrzeb przedsiębiorstwa.

⁸ Por § 6 MSR 40 (Międzynarodowe Standardy 2007, s. 1358)

Literatura:

- 1) Elliott B. Elliot J.; *Financial Accounting and Reporting 12th edition*; Pearson Edition 2008;
- 2) IASB, FASB; *Leases- Preliminary Views*, Marzec 2009
- 3) Snapshot: *Leases- Preliminary Views*, www.iasb.
- 4) *Leases Exposure Draft*, Sierpień 2010, ED/2010/9
- 5) Matuszewicz M.; *Leasing- proponowane zmiany w MSSF*, Ernst and Young, 2010 (materiały szkoleniowe nie publikowane)
- 6) *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*, SKWP, IASB 2007
- 7) Ustawa z dnia 29 września 1994 o rachunkowości (Dz. U. z 2009 Nr 152, poz. 1223 z póź. zm.)